

نقش آموزش مدیریت خانواده در کنترل جرائم علیه زنان با تکیه بر مسائل حقوقی و روانی

سیده نگار هاشمی کنتی: کارشناس ارشد جزا و جرم شناسی، گروه جزا و جرم شناسی، واحد قانمشهر، دانشگاه آزاد اسلامی، قانمشهر، ایران. (* نویسنده مسئول)
nhashemi817@gmail.com

چکیده

کلیدواژه‌ها

مدیریت خانواده،
کنترل جرائم،
زنان،
مسائل حقوقی و روانی

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۵/۲۸

تاریخ چاپ: ۱۴۰۱/۱۰/۳۰

زمینه و هدف: خانواده یکی از سازمان های اجتماعی مهم است که نقش مهمی در پیشگیری از قربانی شدن زنان و دختران دارد. خشونت در روابط انسانی، مشکلی اساسی و دیرینه است؛ چنان که تصور می شود جزء لاینفک طبیعت انسان به شمار می آید. لذا هدف از این پژوهش نقش آموزش مدیریت خانواده در کنترل جرائم علیه زنان با تکیه بر مسائل حقوقی و روانی بود.

روش کار: این پژوهش از نوع توصیفی و تحلیلی بوده و از نظر گردآوری اطلاعات به روش کتابخانه ای و با مطالعه قوانین و منابع معتبر انجام شده است و اطلاعات به دست آمده به صورت توصیفی و تحلیلی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است.

یافته‌ها: موقعیت نامطلوب زنان در جوامع و روند روبه رشد خشونت علیه آنان سازمان های بین المللی و در رأس آنها سازمان ملل متحد را بر آن داشته است که به تصویب اسناد متعدد بین المللی در قالب اعلامیه ها، کنوانسیون ها، قطعنامه ها و میثاق های بین المللی اقدام نمایند. تحریک جامعه زنان برای رسیدن به آنچه غرب بدان رسیده است، بدون آن که چارچوب فرهنگ دینی و عرفی ما باشد و بدون آن که زنان در عمل و به طور طبیعی و برپایه تربیت دینی به چنین احساسی رسیده باشند، کاری است که جز خسارت و زیان به همراه نخواهد داشت. بدون تردید در اصلاح یک قانون نمی توان مبانی نظام حقوقی را نادیده انگاشت. هر نظام حقوقی، مبانی، منابع و شیوه های ویژه دارد و برای تغییر در نهادها و قواعد یک نظام حقوقی و یا پرکردن خلاءهای قانونی، باید از همان منابع و روش ها استفاده نمود. براساس یافته های روان شناسان، نداشتن آگاهی موجب ابهام نسبت به موقعیت می گردد و در نتیجه به آسیب پذیری و تسلیم منجر می شود و این آسیب پذیری در دختران بیشتر است. در نظام دینی بر تشکیل خانواده و لزوم استحکام آن تأکید بسیاری شده و نقش خانواده در امنیت روانی افراد رشد و تعالی جامعه، سعادت و خوشبختی دنیا و آخرت مهم دانسته شده است.

نتیجه گیری: از آنچه بیان شد می توان نتیجه گرفت که حمایت از قربانیان جرم می تواند نقش اصلی را در کاهش پدیده های مجرمانه ایفاء کرده، در تحقق عدالت کیفری، بازسازی شخصیت بزه دیده و تأمین خسارت های مادی و معنوی تأثیرگذار باشد. در نظام اسلامی هر نوع خشونت علیه زنان، در خانواده، محل کار و اجتماع ممنوع است و هیچ کس اجازه ندارد آنها را از حقوق مسلم شان محروم سازد. متجاوزین به حقوق زن یا مجازات های سختی روبه رو خواهند شد. از مجازات تعزیری مانند؛ شلاق، حبس و جریمه های مالی گرفته تا مجازات های حدی نظیر؛ اعدام، قصاص، دیه و اگر بزه کار معلوم نباشد از طریق بیت المال جبران خسارت می شود. سازمان ملل نیز با تأثیرپذیری از جنبش های حمایت از بزه دیدگان و مؤسسات وابسته به آنها، قوانین و سازوکارهای قضایی، دولتی و عرفی را در جهت حمایت از حقوق بزه دیدگان و تسکین ناملایمات آنان وضع کرده و دولت ها را ملزم به رعایت آن نموده است.

تعارض منافع: گزارش نشده است.

منبع حمایت کننده: حامی مالی ندارد.

شیوه استناد به این مقاله:

Hashemi Keneti SN. The Role of Family Management Training in Controlling Crimes Against Women Based on Legal and Psychological Issues. Razi J Med Sci. 2023;29(10): 505-521.

*انتشار این مقاله به صورت دسترسی آزاد مطابق با CC BY-NC-SA 3.0 صورت گرفته است.

Original Article

The Role of Family Management Training in Controlling Crimes Against Women Based on Legal and Psychological Issues

Seyedehnar Hashemi Keneti: Senior Expert in Penalty and Criminology, Department of Penalty and Criminology, Qaimshahr Branch, Islamic Azad University, Qaimshahr, Iran (*Corresponding author) nhashemi817@gmail.com

Abstract

Background & Aims: The family is one of the most important social organizations, playing a significant role in preventing the victimization of women and girls. Violence in human relationships is a fundamental and longstanding issue, often perceived as an inseparable part of human nature. Despite centuries of cultural and social progress, the extent and intensity of violence remain among the major sufferings and concerns of human societies. One prominent manifestation of violence, targeting children and women, has historically been a global phenomenon. As a result, in the last decade of the 20th century, the United Nations actively sought to eliminate violence against women. Violence against women occurs in various forms, from homes and streets to alleys and remote areas, manifesting as insults and humiliation, emotional exploitation in homes and workplaces, unethical divorces, gender discrimination, increasing male-dominated perspectives, sexual harassment, deliberate infliction of bodily and reputational harm, expulsion from homes, denial of education and employment, restriction on meeting children, denial of child custody for mothers, violation of basic rights and citizenship, infringement of marital and familial rights, and loss of professional and job opportunities. Such acts of violence, in various forms and degrees, are present in societies and are not limited to the murder of women. The primary cause of violence against women can generally be found in customary, legal, and traditional discrimination, which prevents women from achieving equality with men in all aspects of life. Violence is both rooted in discrimination and exacerbates it. Since many girls and women are unwilling to report domestic violence to the police, and judicial systems in some countries fail to address such complaints, considering them private matters, statistics on domestic violence often do not reflect reality. One of the basic forms of human social organization is the family. The family encompasses a network of relationships, processes, and various phenomena. In other words, the family is a system in social life where physical, psychological, economic, cultural, and other relationships intertwine, forming an integrated entity. The family is the cornerstone of all larger human societies, playing a foundational role in strengthening social relationships, fostering growth and development, and ensuring the psychological well-being of each individual in society. The family, as the primary and most universal social structure, serves as a formal and legal framework for the legitimate and accepted relationships between men and women. It also forms the basis for educating and nurturing children, maintaining mental health, and transmitting cultural values. However, collected statistics remain alarming. Thus, the purpose of this research was to examine the role of family management education in controlling crimes against women, with an emphasis on legal and psychological issues.

Methods: This study is descriptive and analytical, conducted using a library-based method of data collection. By studying laws and reliable sources, the gathered information has been analyzed descriptively and analytically.

Results: The unfavorable status of women in societies and the growing trend of violence against them have prompted international organizations, particularly the United Nations, to adopt numerous international documents, including declarations, conventions, resolutions, and covenants. However, efforts to incite women to emulate the achievements of the West, without aligning with the religious and cultural framework of their own societies or fostering such sentiments naturally through religious upbringing, often result in harm and

Keywords

Family Management,
Crime Control,
Women,
Legal And Psychological
Issues

Received: 19/08/2022

Published: 20/01/2023

loss. Undoubtedly, the reform of any law cannot disregard the fundamental principles of the legal system. Each legal system has unique foundations, sources, and methods, and any changes or attempts to fill legal gaps must adhere to these principles and methods. One of the crucial mechanisms for supporting victimized women and reducing their victimization is to enhance their knowledge, encourage education, and foster their participation in intellectual and cultural arenas, thereby steering them away from ignorance. Psychological studies reveal that a lack of awareness leads to ambiguity regarding one's position, increasing vulnerability and submission, which is more pronounced in girls. In religious systems, the formation and strengthening of families are emphasized, recognizing the family as a cornerstone for psychological security, societal development, and the prosperity and happiness of individuals in both this world and the hereafter.

Conclusion: From the above discussion, it can be concluded that supporting crime victims plays a fundamental role in reducing criminal phenomena, achieving criminal justice, rehabilitating victims, and addressing their material and emotional damages. In Islamic law, all forms of violence against women in the family, workplace, and society are prohibited, and no one is allowed to deprive them of their legitimate rights. Perpetrators of such violations face severe punishments, ranging from discretionary penalties like whipping, imprisonment, and fines to fixed penalties like execution, retribution, and compensation. In cases where the offender is unknown, compensation is provided through public funds. Given that women, due to their physical characteristics, are more susceptible than men to victimization—including repeated victimization both within and outside the family—and are often considered prime targets for offenders, they require greater legal assistance and support. The first step in this regard is criminal justice protection through a mechanism known as criminalization. This method is the most common and traditional form of support for victims within the framework of legislative criminal policy. At its simplest, it involves the establishment of a specific enforcement mechanism, typically criminal in nature, to ensure protection. The United Nations, influenced by victim support movements and affiliated institutions, has established laws and judicial, governmental, and customary mechanisms to protect victims' rights and alleviate their suffering, mandating states to comply with these measures.

Conflicts of interest: None

Funding: None

Cite this article as:

Hashemi Keneti SN. The Role of Family Management Training in Controlling Crimes Against Women Based on Legal and Psychological Issues. *Razi J Med Sci.* 2023;29(10): 505-521.

*This work is published under CC BY-NC-SA 3.0 licence.

مقدمه

یکی از اشکال تجمع انسان، خانواده است. خانواده مجموعه‌ای است از انواع روابط، روندها، و پدیده‌های مختلف؛ به عبارت دیگر خانواده نظامی است در حیات اجتماع که در آن مناسبات جسمی، روانی، اقتصادی، فرهنگی، و غیره با هم گره خورده و مجموعه یکپارچه‌ای را با هم تشکیل داده‌اند (۱). خانواده سنگ بنای همه جوامع بزرگ انسانی است و در استحکام روابط اجتماعی و رشد و تعالی و سلامت روان فرد اعضای جامعه نقش بنیادین دارد (۲). خانواده به لحاظ قدرت نخستین و از نظر گستردگی جهان شمول‌ترین سازمان یا نهاد اجتماعی در جامعه است (۳). خانواده سنگ بنای همه جوامع بزرگ انسانی است و در استحکام روابط اجتماعی و رشد و تعالی و سلامت روان فرد اعضای جامعه نقش بنیادین دارد (۴). خانواده به عنوان نخستین ساختار جامعه روابط رسمی و قانونی زن و مرد به شکل مشروع و مقبول و نیز پایه و اساس تعلیم و تربیت و بهداشت روان فرزندان و انتقال ارزش‌های فرهنگی بنیان نهاده شده است (۵). در بیانی کوتاه خانواده واحد بنیادین اجتماع و کانون اصلی رشد و تعالی انسان است که در آن ساختار شرح وظایف و حقوق هر یک از اعضا پی‌ریزی شده است و چگونگی روابط و مناسبات آنها با یکدیگر تبیین شده است. خانواده به عنوان پیکره‌ای قدرتمند دارای کارکرد های اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، فیزیکی و عاطفی است (۶). خانواده مأمنی بی‌مانند برای اعضای خود و تنها منبع سرشار از عاطفه، محبت و صمیمیت است (۷).

به نظر جامعه‌شناسان برای تعمیم خانواده به گونه‌ای که افزون بر روابط همخونی، مواردی هم چون فرزند پذیری و پذیرش‌های اجتماعی و قراردادی را نیز در برگیرد (۸). دیگر صاحب نظران نیز در حوزه‌های مختلف علوم انسانی، تعاریف و تعبیر مشابهی در تعریف خانواده به کار برده‌اند، برای نمونه به دو تعریف دیگر اشاره می‌شود: خانواده ترکیبی از افرادی است که از راه خون، زناشویی و یا فرزندپذیری، با یکدیگر ارتباط می‌یابند و طی یک دوره زمانی نامشخص با هم زندگی می‌کنند (۹). خانواده پیوندی است که با نهاد ازدواج،

یعنی صورتی از روابط جنسی، که به تصویب جامعه رسیده، مرتبط است (۱۰).

خانواده گروهی اجتماعی است که بزرگسالان آن (مذکر و مؤنث) از نظر جنسی، با هم زندگی می‌کنند و از نظر اقتصادی، همکاری دارند و دارای یک بچه یا بیشتر هستند (۱۱). آنچه مسلم است قدر مشترک این گونه تعاریف را می‌توان در سه محور خلاصه کرد: خانواده بر مبنای ازدواج بین دو جنس مخالف شکل می‌گیرد. روابط نسبی (قرار دادی یا واقعی) یا سببی بین اعضای آن وجود دارد. افزون بر کارکردهای زیستی (تولید مثل) کارکرد های آموزشی، تربیتی و اقتصادی نیز برای آن متصور است (۱۲). با این حال، نگاهی گذرا به سیر تاریخی خانواده نشان می‌دهد که این نهاد کهن در عمر طولانی خود به ویژه در دوران معاصر دست‌خوش چنان تغییراتی شده است که مشکل بتوان تعریفی جامع از آن ارائه داد (۱۳). از این دیدگاه، تصور قالبی ما از خانواده که از یک شوهر، همسر و فرزندان شان ترکیب می‌شود، با توجه به ساختار خانواده در سراسر تاریخ بشر تصور چندانی درستی نیست (۱۴). تعریف خانواده، امری سهل و ممتنع است. سهل است به علت تصور قالبی که از خانواده، حتی در ذهن خواص وجود دارد و آن را ترکیبی از شوهر، همسر و فرزندان می‌پندارد؛ و ممتنع است به سبب گونه‌های بی‌شمار آن است (۱۵). زبیدی (Zubaidi) (۲۰۲۰)، معتقد است که جامعه‌شناسی معاصر ناگزیر است که در تعریف خانواده، تا حدودی واژه‌ای با معانی متعدد است و از یک چارچوب مفهومی، که قادر به خانواده محتاطانه وارد عمل شود؛ زیرا تعریف حیطة گسترده خانوادگی باشد محروم است (۱۶). از طرف دیگر ارائه تعریفی جامع که همه مصادیق خانواده را از خانواده سنتی گرفته تا مواردی که در عصر جدید نام خانواده گرفته‌اند، مانند روابط زناشویی خارج از چارچوب رسمی، زندگی‌های مشترک هم‌جنس‌بازان، خانواده‌های تک‌والدینی در برگیرد ممکن نمی‌دانند از این رو مناسب‌تر آن است که برای آشنایی بیشتر با مفهوم خانواده به جای ارائه تعریفی جامع به بررسی گونه‌های مختلف خانواده و تعاریف آن‌ها بسنده کنیم در به جای این که در قلب

وجود جرم انگاری قتل و ایراد ضرب و جرح عمدی نسبت به دیگران و شمول آن نسبت به زنان و جرم انگاری برخی از جرائم خاص و مبتنی بر خشونت مانند " ترک انفاق " نسبت به زنان، قوانین کیفری مربوطه در این باره بازدارنده نبوده و گزارشات منتشره و وضعیت مشهود جامعه، حکایت از لزوم پیشگیری، جلوگیری جرائم خشونت‌زا علیه زنان و لزوم اصلاح، تعدیل و تکمیل قوانین مبتنی بر اصول و هنجارهای بین‌المللی و حقوق بشری مرتبط با حقوق زنان و مقرر داشتن تضمینات حقوقی لازم و موثر در این باره دارد (۲۱). در اعلامیه‌ای که در کنوانسیون ۱۹۷۹ سازمان ملل به تصویب رسید، مشخصاً ماده‌ای در رابطه با خشونت وجود نداشت و تنها به برابری شرایط کار زنان و زندگی زناشویی و انحلال آن اشاره می‌شد، اما کمیته ی مقام زنان در سال ۱۹۹۳ که زیر نظر کمیته حقوق بشر قرار دارد اعلامیه ای را به تصویب سازمان ملل متحد رساند. بدین ترتیب، مجمع عمومی سازمان ملل به تاریخ ۱۷ دسامبر ۱۹۹۹م، در هشتماد و سومین جلسه‌ی عمومی دوره پنجاه و چهارم خود بر اساس گزارش "کمیته سوم اجرایی" و با توافق نمایندگان ۷۹ کشور عضو، روز ۲۵ نوامبر را تحت عنوان " روز جهانی محو خشونت علیه زنان " طی قطعنامه‌ی شماره ۵۴ تصویب نمود. پیش‌نویس این قطعنامه خاطر نشان می‌کند که اعمال خشونت‌های مزمن علیه زنان فرصت‌هایی را که آنان برای به دست آوردن برابری‌های حقوق اجتماعی، سیاسی و اقتصادی در جامعه دارند، نابود می‌کند (۲۲). با این وجود در حوزه خوشنیت علیه زنان در حقوق بین‌الملل تحقیقات اندکی صورت گرفته و نقش و مسئولیت دولت و نهادهای قانونی در این رابطه، به وضوح مشخص نشده است. لذا در این تحقیق به دنبال بررسی نقش آموزش مدیریت خانواده در کنترل جرائم علیه زنان با تکیه بر مسائل حقوقی و روانی خواهیم بود.

روش کار

تحقیق حاضر، با استفاده از روش تحلیلی- توصیفی انجام شده است. اطلاعات حاصل از این تحقیق با استفاده از روش اسنادی- کتابخانه‌ای بدست آمده‌اند و

واژگانی دقیق همیشه از خانواده سخن بگویم همین باره سگالن می‌نویسد: اصطلاحاتی را به کار خواهیم گرفت که به نظر می‌رسند این نهاد را در جنبه خاصی که مورد بررسی است به روشن‌ترین وجهی تعریف می‌کنند و به همین منظور از اصطلاحاتی چون خانواده تک هسته‌ای، گروه خانگی و روابط خویشاوندی استفاده خواهیم کرد (۱۷). خشونت در روابط انسانی، مشکلی اساسی و دیرینه است؛ چنان‌که تصور می‌شود جزء لاینفک طبیعت انسان به شمار می‌آید. اکنون که قرن‌ها از آن حادثه می‌گذرد، با وجود رشد فرهنگی و اجتماعی بسیار، وسعت و شدت خشونت از رنج‌ها و نگرانی‌های بزرگ جامعه‌های بشری است. یکی از جلوه‌های خشونت، متوجه کودکان و زنان در تاریخ زندگی بشر، امری جهانی بوده است (۱۸). به همین سبب در دهه آخر قرن بیستم، سازمان ملل متحد، به‌طور فعال‌تری درصدد حذف خشونت علیه زنان برآمد. خشونت علیه زنان از منزل و خیابان تا کوچه و بیابان، به اشکال مختلف توهین و هتک حرمت، استثمار عاطفی در منازل و محل‌های کار و طلاق غیراخلاقی، تبعیض جنسیتی و نگاه‌های فزاینده مردانه، آزار جنسی، ایراد صدمات عمدی بدنی و حیثیتی، اخراج از منزل و ممانعت از تحصیل و کار، ممانعت از ملاقات فرزند و سلب حضانت فرزندان از مادران، تضییع حقوق اساسی و شهروندی آنها، تضییع حقوق زناشوئی، خانوادگی و فرصت‌های شغلی و حرفه‌ای و به انحاء مختلف دیگر و درجات متفاوت در جامعه، حسب مورد، وجود داشته و محصور به قتل علیه زنان در کشور نمی‌باشد (۱۹). عامل اصلی خشونت علیه زنان را می‌توان نوعاً، در تبعیضی عرفی، قانونی و متعارفی یافت که مانع از برابری زن با مرد در همه سطوح زندگی می‌شود. خشونت هم در تبعیض ریشه دارد و هم به آن دامن می‌زند. از آنجایی که بسیاری از دختران و زنان حاضر نیستند، خشونت خانگی را به پلیس گزارش دهند یا نیروی قضایی در برخی کشورها به شکایات در این زمینه ترتیب اثر نمی‌دهد و آنها را موضوعی خصوصی قلمداد می‌کند، آمار خشونت خانگی دقیق و منعکس‌کننده واقعیات نیست. با این حال، آمار جمع‌آوری شده، همچنان تکان‌دهنده است (۲۰). با

از نمایندگان کشورهای عضو و دولت‌ها و نظام‌های عمده حقوقی است- واگذار شد و با گذشت ۳۰ روز از توزیع بیستمین سند الحاق یا تصویب، لازم‌الاجراء گردید.

بنابراین، با توجه به مقدمه کنوانسیون و یادآوری اسناد بین‌المللی مبنی بر محکومیت تمایزات جنسیتی، تعریف تبعیض در ماده (یک) و محکومیت آن در ماده دو و تکرار بیش از ۵۵ بار الفاظ «تساوی»، «تشابه» و «یکسانی» در کلیه مراحل دادرسی، حق دیه، قصاص، مجازات و... «موضوع بند ۲ ماده‌ی ۱۵) و همچنین، برخورداری از حق تساوی در امر ازدواج، طلاق، تصمیم‌گیری، مسئولیت‌ها، مدیریت خانواده، حضانت و... آن‌هم با تأکید در بیان شانزده ماده‌ی محتوای کنوانسیون می‌توان گفت که هدف اصلی تدوین‌کنندگان این سند بین‌المللی، ایجاد تساوی و تشابه کامل بین زن و مرد در مسائل خانوادگی، کیفری، اجتماعی و رفع هرگونه تمایز (تفاوت)، استثناء یا محدودیتی است که براساس جنسیت ایجاد شده و نتیجه یا هدف این تفاوت‌ها به آزادی و تساوی کامل زن و مرد خدشه وارد نموده یا این تساوی را لغو نماید. «مفاد کنوانسیون بر محور ضرورت تساوی و برابری زنان و مردان در همه‌ی شئون استوار است».

در ماده ۱۳۶ سند پکن عنوان شده است: «زنان و کودکان حدود ۸۰ درصد از میلیون‌ها پناهنده و آواره دیگر، از جمله آوارگان داخلی را تشکیل می‌دهند». در ماده ۱۴۷ سند پکن، مقرر می‌شود که: «برای تأمین حمایت و مساعدت زنان آواره داخلی، اقداماتی باید اتخاذ گردد، از جمله آن‌که؛ دولت‌ها، سازمان‌های بین‌الدولی و دیگر سازمان‌هایی که در تأمین حمایت، مساعدت و پرورش زنان پناهنده زنان آواره نیازمند حمایت بین‌المللی و زنان آواره‌ی داخلی دخیل‌اند (مانند دفتر کمیساری عالی ملل متحد در امور پناهندگان)، حمایت و مساعدت کافی به زنان و کودکان آواره‌ی داخلی ارائه نمایند و راه‌حل‌هایی برای علل ریشه‌یابی آوارگی آنها به‌منظور جلوگیری از آن بیابند» برای اجرای این بند از سند پکن، «آمریکا و چند کشور اروپایی چون کانادا، فرانسه، انگلیس و آلمان اعلام کرده‌اند به افرادی که تحت انزیت و آزار جنسیتی، از جمله ختنه، ازدواج

ابزار گردآوری اطلاعات تحقیق، کتب، مقالات، وبسایت‌ها و پروتال‌های معتبر علمی در داخل و خارج از کشور می‌باشند.

یافته‌ها

حقوق زنان بزه‌دیده در اسناد بین‌المللی:

موقعیت نامطلوب زنان در جوامع و روند روبه رشد خشونت علیه آنان سازمان‌های بین‌المللی و در رأس آنها سازمان ملل متحد را برآن داشته است که به تصویب اسناد متعدد بین‌المللی در قالب اعلامیه‌ها، کنوانسیون‌ها، قطعنامه‌ها و میثاق‌های بین‌المللی اقدام نمایند. این اسناد متأثر از دستاوردهای بزه‌دیده‌شناسی است که زنان را در دو گروه بزه‌دیدگان بالقوه- که به حمایت‌های ویژه نیاز دارند- قرار می‌دهد. بررسی حقوق زنان بزه‌دیده و حمایت‌های تقنینی از آنها در اسناد بین‌المللی پژوهش مستقلی می‌طلبد که در اینجا فهرست‌وار به مهم‌ترین این اسناد و قوانین اشاره می‌نماییم.

حقوق زنان بزه‌دیده و حمایت‌های بین‌المللی را می‌توان به سه دسته کلی؛ حمایت از تساوی حقوق زن و مرد در تمامی عرصه‌ها و حمایت از زنان در برابر جرائم خانوادگی، حمایت از زنان در برابر جرائم علیه تمامیت جسمانی و حمایت از زنان در برابر جرائم علیه تمامیت معنوی دسته‌بندی کرد.

تساوی حقوق زن و مرد و حمایت از زنان در برابر جرائم خانوادگی:

سازمان ملل متحد از بدو تأسیس تاکنون، اسناد متعددی اعم از بیانیه و قطعنامه، به‌منظور تساوی حقوق زن و مرد به تصویب رسانده که مهم‌ترین و جامع‌ترین این اسناد «کنوانسیون رفع کلیه اشکال تبعیض علیه زنان» است. کنوانسیون یاد شده که مشتمل بر یک مقدمه نسبتاً مشروح و ۳۰ ماده (۱۶) ماده اصلی و ۱۴ ماده اجرایی و نظارتی) است در ۲۷ آذر ماه ۱۳۵۸ (۱۸ دسامبر ۱۹۷۹) طی قطعنامه شماره ۳۴/۱۸۰ مجمع عمومی سازمان ملل متحد تصویب و برای امضاء تصویب و الحاق کشورها مفتوح گردید و نظارت بر اجرای آن طبق ماده‌ی ۱۷ کنوانسیون، به‌عهده کمیته‌ی «محور تبعیض علیه زنان»- که شامل ۲۳ نفر

در ماده ۲ کنوانسیون، از دولت‌های عضو درخواست شده است که در نظام‌های قانون‌گذاری خود، حداقل سن برای ازدواج را در نظر بگیرند، مگر آن‌که مقام صالحی، مجوز ازدواج را در موارد ضروری و به‌منظور منافع زوجین، صادر کند. در ماده ۳ کنوانسیون مذکور، ثبت ازدواج در محل‌هایی که قانوناً تعیین گردیده، مقرر شده است.

علاوه بر اسناد یاد شده که بیانگر موقعیت حقوقی زنان بزه‌دیده در اسناد بین‌الملل است، سازمان ملل سازوکارهای عملی از قبیل؛ جبران خسارت زنان قربانی به‌صورت مالی و غیرمالی توسط مرتکبان یا دولت‌ها، خدمات بهداشتی، پزشکی، حقوقی و مشاوره‌ای رایگان از سوی مراجع رسمی و غیررسمی، تأسیس خانه‌های امن و پناهگاه‌ها و... را برای حمایت از زنان بزه‌دیده به دولت‌ها توصیه می‌نماید.

حمایت از زنان در برابر جرائم علیه تمامیت جسمانی: جرائم علیه تمامیت جسمی گسترده است و شامل کلیه اشکال خشونت‌های جسمی نظیر؛ قتل، ضرب و جرح، بریدن اعضای تناسلی و... می‌شود. در این مورد به چهار سند مهم بین‌المللی (دو کنوانسیون، اساسنامه و اعلامیه) اشاره می‌شود:

کنوانسیون منع و مجازات کشتار دسته‌جمعی (۱۹۴۸): براساس قطعنامه شماره ۹۶ که در یازدهم دسامبر ۱۹۴۶ صادر شد، مجمع عمومی سازمان ملل درباره کشتار دسته‌جمعی اعلام کرد «کشتار جمعی، یعنی انکار حق حیات تمام گروه‌های انسانی، همان‌گونه که آدم‌کشی یعنی انکار حق حیات فرد». چنین انکاری وجدان بشر را متأثر می‌کند و خسران بزرگی به بشر وارد می‌آورد. کشتار جمعی با قانون اخلاقی و هم‌چنین روح و اهداف ملل متحد مغایر است. طبق این تعریف، جنایت کشتار دسته‌جمعی (ژنوساید) به همه اعمالی که به‌قصود نابودی تمام یا قسمتی از گروه ملی، قومی، نژادی یا مذهبی ارتکاب یابد، اطلاق می‌شود.

خشونت‌هایی که در مورد زنان در طول بازداشت آنها یا در زمان درگیری‌های مسلحانه داخلی و بین‌المللی یا علیه زنان پناهنده و فاقد مکان به‌کار گرفته شود،

اجباری، سقط جنین اجباری، قتل به‌خاطر شرافت و خشونت‌های خانوادگی هستند موقعیت پناهندگی اعطاء می‌کنند».

در ماده ۲ این سند، جامعه جهانی متعهد شده‌اند که «در موارد لزوم، حداقل سن مناسب ازدواج را مشخص نمایند و استفاده از تسهیلاتی را ترغیب نمایند که به‌واسطه آنها رضایت زوجین به‌طور آزادانه در حضور مقام صالح مدنی یا مذهبی ابراز می‌شود و نیز ثبت ازدواج را تشویق کنند».

هم‌چنین، طبق بند ۲ ماده ۱۶ این سند بین‌المللی که «نامزدی و نکاح کودک فاقد هرگونه اثر قانونی است»، نکاح به‌سبب کم بودن سن دختر، باطل اعلام شده و تعیین حداقل سن نکاح و ثبت اجباری آن را مقرر داشته است. بنابراین، هر عملی که در این کنوانسیون ممنوع اعلام شده، از جمله هر رسم و رسوم و قانونی که ازدواج زودهنگام یا اجباری را تجویز کند، در حکم برده‌فروشی بوده و دولت‌های متعهد این کنوانسیون برای خاتمه دادن به چنین اعمال و نهاد‌های مشابه بردگی و نهاد‌های حقوقی عرفی ننگین، با یکدیگر پیمان بسته‌اند.

این معاهده که آخرین معاهده بین‌المللی در زمینه منع برده‌فروشی است و اساساً برای منع روش‌های نهادها و رسوم مشابه بردگی، هم‌چون اجبار به خدمت در برابر دین و فروش یا به‌ارث بردن زنان که کنوانسیون بردگی مصوب ۱۹۲۶، آنها را دربر نمی‌گیرد، تهیه و تنظیم شده است، به‌منظور ممانعت از سوءاستفاده از زنان و حمایت از شرف و عفت آنان نیز مقرراتی را در نظر گرفته است.

روند روبه‌رشد ازدواج‌های اجباری و زودهنگام در بسیاری از کشورهای جهان، کمیسیون مقام زنان را واداشت که طرحی درخصوص مسائلی چون؛ آزادی کامل و داشتن رضایت رأی ازدواج، حداقل سن برای ازدواج و ثبت آن، به شورای اقتصادی-اجتماعی ارائه کند و سرانجام «کنوانسیون رضایت ازدواج، حداقل سن برای ازدواج و ثبت آن» در سال ۱۹۶۲، در مجمع عمومی سازمان ملل به تصویب رسید. طبق ماده ۱ کنوانسیون «ازدواج باید رضایت طرفین صورت گیرد».

کرده و آن را اعمالی دانسته است که در چارچوب یک حمله گسترده یا سازمان‌یافته برضد یک جمعیت غیرنظامی و با علم به آن حمله ارتکاب می‌یابد. از مصادیق این اعمال می‌توان به قتل، ریشه‌کن کردن، به بردگی گرفتن، اخراج یا کوچ اجباری یک جمعیت، شکنجه، ناپدید کردن اجباری، تبعیض نژادی، حبس کردن یا ایجاد محرومیت شدید آزادی جسمانی برخلاف قواعد اساسی حقوق بین‌الملل و تعقیب و آزار مداوم گروه یا مجموعه‌ای مشخص به دلایل سیاسی، نژادی، ملی، قومی و فرهنگی، اشاره نمود.

در ماده اساسنامه دیوان، به جنایات جنگی پرداخته شده و جنایات جنگی را در دو دسته تقسیم‌بندی کرده است: نقض فاحش کنوانسیون‌های ۱۲ اوت ۱۹۴۹ ژنو در رابطه با حقوق بشردوستانه در جنگ‌ها، نقض فاحش قوانین و عرف‌های مسلم حقوق بین‌الملل و حاکم بر منازعات مسلحانه بین‌المللی.

برخی از مصادیق جنایات جنگی عبارت‌اند از: کشتار جمعی، شکنجه و رفتارهای غیرانسانی، تبعید و کوچ اجباری، گروگان‌گیری، حملات بر ضد مردم غیرنظامی یا نظامیانی که مشارکت مستقیم در مخاصمه ندارند، تجاوز جنسی، خشونت جنسی، تخریب و ضبط گسترده اموال که ضرورت‌های نظامی آن را توجیه نمی‌کند، بسیج اجباری یا داوطلبانه کودکان زیر ۱۵ سال برای جنگ و... . اساسنامه قواعدی را ناظر بر مخاصمات مسلحانه بین‌المللی و همچنین مخاصمات مسلحانه غیربین‌المللی (جنگ‌های داخلی) در خود جای داده است.

حملیت از زنان در برابر جرائم علیه تمامیت

معنوی: جرائم علیه تمامیت معنوی شامل همه نوع خشونت جنسی و روانی شامل: توهین‌ها و اعمال منافی عفت، تجاوز به عنف، بهره‌برداری از فحشاء، قوادی و هرزه‌نگاری می‌گردد. همه موارد یادشده نقض فاحش حقوق بشر اعلام و از دولت‌های عضو خواسته شده که همه‌ی تدابیر و اقدامات لازم به‌منظور حملیت از زنان را در برابر این‌گونه اعمال غیرانسانی به‌عمل آورند. با توجه به این‌که زنان از حیث جنسیتی (عفت و شرف)

مشمول این کنوانسیون بوده و مطابق آن، اشخاصی که مرتکب این اعمال می‌شوند (اعم از این‌که اعضای حکومت یا مستخدمان دولت یا اشخاص عادی باشند)، مجازات خواهند شد.

اساسنامه دیوان بین‌المللی کیفری (International Criminal Court – ICC):

دیوان بین‌المللی کیفری (ICC) به‌عنوان اولین گام دائمی بین‌المللی در سال ۱۹۹۸ به‌منظور رسیدگی به جنایات بین‌المللی ارتكابی تشکیل گردید. در حقیقت، تشکیل دیوان بین‌المللی کیفری محصول تلاش‌هایی بود که پس از جنگ جهانی اول آغاز شد. اولین گام در جهت محاکمه و مجازات جنایت‌کاران بین‌المللی در معاهده ورسای ۱۹۱۹ برداشته شد. براساس این معاهده، ویلهلم دوم (حاکم آلمان) به‌دلیل ارتکاب برخی جرائم می‌بایست محاکمه می‌گردید؛ اما وی به هلند پناهنده شد و هلند نیز وی را مسترد نکرد تا این‌که در سال ۱۹۴۱ درگذشت. پس از جنگ جهانی دوم، اندیشه یک دیوان بین‌المللی با صلاحیت کیفری قوت گرفت و دو دادگاه نورنبرگ و توکیو به‌منظور رسیدگی به جنایات سران و فرماندهان نظامی آلمان و ژاپن تأسیس گردید.

مواد ۸-۶ اساسنامه به‌طور عمده در مورد جرائم علیه تمامیت جسمانی است. ماده ۶ کنوانسیون در مورد نسل‌کشی است. طبق این ماده، نسل‌کشی عملی است که به‌قصد نابود کردن تمام یا قسمتی از یک گروه ملی، قومی، نژادی یا مذهبی ارتکاب می‌یابد. نسل‌کشی فقط به قتل عام قومی و گروهی محدود نمی‌شود و شامل مواردی چون؛ ایراد صدمه شدید به سلامت جسمی یا روحی اعضای یک گروه، اعمال اقداماتی برای جلوگیری از توالد و تناسل اعضای یک گروه، انتقال اجباری اطفال یک گروه به گروه دیگر و... نیز می‌شود. افراد متهم به ارتکاب جنایات نسل‌کشی بایست به یک دادگاه دائمی کیفری بین‌المللی ارجاع شوند. برای این‌منظور در تاریخ نهم دسامبر ۱۹۴۸ مجمع عمومی از کمیسیون حقوق بین‌الملل و کمیته ویژه‌ای متشکل از نمایندگان دولت‌ها درخواست نمود که امکان تأسیس این‌چنین دادگاهی را بررسی کند.

ماده اساسنامه دیوان، جنایات علیه بشریت را تعریف

بشریت دانسته‌اند عبارت‌اند از: اساسنامه دادگاه یوگسلاوی (ماده ۵)؛ اساسنامه دادگاه رواندا (ماده ۳)؛ پیش‌نویس جرائم علیه صلح و امنیت بشری ۱۹۹۶ (ماده ۱۸).

تأمین امنیت زنان در منابع فقهی: در بسیاری از عناوین مجرمانه تفاوتی بین زن و مرد وجود ندارد؛ مانند «دست زن و مرد دزد را به کیفر عمل‌شان ببرید این عقوبتی است که خدا برای آنها مقرر دانسته و خدا مقتدر و داناست».

خدا اهل ایمان را از مرد و زن وعده فرمود که در بهشت ابدی خدا که زیر درختانش نه‌رها جاریست در آورد و در عمارات نیکوی بهشت عدن منزل دهد و برتر و بزرگ‌تر از هر نعمت مقام رضا و خشنودی خدا را به آنان کرامت فرماید و آن به حقیقت پیروزی بزرگ است. هر دو یعنی زن و مرد متساویاً مشمول وعده پاداش قرار گرفته‌اند، بدون این‌که کمترین تفاوتی باشد و نیز به‌موجب آیه مبارکه، زن و مرد مؤمن به‌طور مساوی بر یکدیگر «ولایت نظارت» یا به تعبیر دیگر حق بازرسی متقابل دارند که در اصطلاح جامعه‌شناسی به آن «بازرسی اجتماعی» می‌گویند و هر فرد براساس این وظیفه بر کار نیک و بد افراد دیگر نظارت می‌کند تا معیار و اصول کلی جامعه اسلامی نقض نشود.

در قرآن زن تا به‌جایی توصیف می‌شود که مانند مادر موسی و مادر عیسی (علیهم‌السلام) به وحی خداوندی مفتخر می‌گردند.

تحریک جامعه زنان برای رسیدن به آنچه غرب بدان رسیده است، بدون آن‌که چارچوب فرهنگ دینی و عرفی ما باشد و بدون آن‌که زنان در عمل و به‌طور طبیعی و برپایه تربیت دینی به چنین احساسی رسیده باشند، کاری است که جز خسارت و زیان به‌همراه نخواهد داشت. راه‌حل آن است که ما با تفکر در منابع خودی و با تکیه بر ساختار سنتی به اصلاح عرفیاتی بپردازیم که به‌احتمال محدودیت‌هایی را برای زنان ما ایجاد کرده است. درست همان‌طور که بسیاری از عرفیات ما- چه آنها که تحت تأثیر ارزش‌های دینی به‌وجود آمده چه آنها که ناشی از برخی سنت‌های ریشه‌دارتر از لحاظ تاریخی بوده و مربوط به اقوام

آسیب‌پذیرتر از مردان‌اند، جامعه‌ی جهانی در معاهدات گوناگون، خود را متعهد به حمایت از زنان در مقابل تجاوز، خرید و فروش و فحش‌ای اجباری و به‌طور کلی، حمایت از عفت و شرف زن، نموده و در چند سند بین‌المللی، با موضوع خرید و فروش و بردگی جنسی و فحش‌ای زنان و کودکان دختر برخورد کرده است که به مواردی از آن اشاره می‌شود:

یک: کنوانسیون ترتیبات بین‌المللی برای تأمین حمایت مؤثر علیه رفتار جنایت‌آمیز در مورد خرید و فروش زنان سفیدپوست (۱۹۰۴)؛

دو: کنوانسیون در مورد جلوگیری از خرید و فروش اغوای زنان کبیره (۱۹۳۳)؛

سه: کنوانسیون منع خرید و فروش اشخاص و بهره‌کشی از فحش‌ای دیگران؛

چهار: اعلامیه امحای خشونت علیه زنان مصوب ۱۹۹۳ مجمع عمومی متحد.

در ماده ۱ این اعلامیه، خشونت علیه زنان تعریف و در ماده ۲ آن مصادیق خشونت (اعم از خشونت جسمی و روانی) برشمرده شده است. ضمناً یادآور شده است که باید به دسته‌ای از زنان مانند؛ زنان متعلق به اقلیت‌ها، زنان بومی، پناهنده، مهاجر، زنان روستایی یا جوامع دورافتاده، زنان تنگ‌دست، زنانی که در بازپروری یا بازداشتگاه‌ها به‌سر می‌برند، دختران خردسال، زنان معلول، سالخورده و زنان در درگیری‌های مسلحانه که به‌طور خاص نسبت به خشونت آسیب‌پذیر هستند، توجه بیشتری نمود. هم‌چنین در ماده ۷ و ۸ اساسنامه‌ی دیوان کیفری بین‌المللی تجاوز جنسی، خشونت جنسی، برده‌گیری جنسی، فاحشگی اجباری، حاملگی و عقیم کردن اجباری، از مصادیق جرائم علیه بشریت و جنایات جنگی برخلاف قواعد اساسی حقوق بین‌الملل دانسته شده است.

در سال ۱۹۹۳ بر اثر گزارش‌هایی مبنی بر ارتکاب تجاوزات جنسی گسترده یا سازمان‌یافته در قلمرو یوگسلاوی سابق، مجمع عمومی سازمان ملل دوباره تأکید کرد که ارتکاب تجاوز جنسی در شرایط خاصی، جرم علیه بشریت به‌شمار می‌رود».

سایر اسنادی که تجاوز جنسی را از جرائم علیه

تأمین امنیت زنان در اسناد بین‌المللی: پس از سال‌ها تلاش و پیگیری در سازمان ملل متحد درباره وضعیت حقوقی زنان و صدور چند قطعنامه و اعلامیه، در تاریخ ۱۸ دسامبر ۱۹۷۹ در پی تصویب قطعنامه ۱۸۰/۳۴ توسط مجمع عمومی، کنوانسیون امحاء هرگونه تبعیض علیه زنان، تصویب شد و با امضاء و الحاق ۲۰ کشور در ۳ سپتامبر ۱۹۸۱، ضمانت‌اجرایی پیدا کرد. این کنوانسیون، مشتمل بر یک مقدمه و سی ماده است. براساس ماده ۲۵ این سند، الحاق دولت‌ها به کنوانسیون، بلامانع است. ماده ۲۷ نیز مقرر کرده است که کنوانسیون، ۳۰ روز پس از تودیع بیستمین سند الحاق یا تصویب، لازم‌الاجراء می‌گردد که این پروسه در ۳ سپتامبر ۱۹۸۱ تحقق یافت.

از سال ۱۹۷۵ که مجمع عمومی طی قطعنامه ۵۳۲۱، از کمیسیون «مقام زن» خواست که پیش‌نویسی درخصوص امحای تبعیض علیه زنان آماده کند، سازمان‌های دولتی و غیردولتی (NGOs) تلاش‌های فراوانی در سطح بین‌المللی و داخلی صورت دادند. اجلاس پکن که نمود عینی این تلاش‌ها بود، بزرگ‌ترین کنفرانس بین‌المللی سازمان ملل متحد از تاریخ تأسیس این سازمان است. نقش سازمان‌های غیردولتی در این عرصه به‌خوبی نمایان بود و حضور فعالی نیز در اجلاس‌های مختلف راجع به حقوق زنان داشته‌اند. تا پایان آوریل ۲۰۰۳، حدود ۱۷۳ کشور، کنوانسیون را پذیرفته و بدان ملحق شده‌اند. توزیع جغرافیایی کشورهای اسلامی در گروه کشورهای عربی، آسیایی و آفریقایی است. بدین‌صورت از مجموع ۶۵ کشور عضو سازمان کنفرانس اسلامی، حدود ۴۶ کشور عضو معاهده هستند. آلبانی هم تنها کشور اروپایی است که عضو کنوانسیون شده است.

طی ۲۵ سال گذشته پنج کنفرانس جهانی ویژه زنان، از سوی سازمان ملل برپا شده است: کنفرانس مکزیکوسیتی (۱۹۷۵)، کپنهاک (۱۹۸۰)، نایروبی (۱۹۸۵)، پکن (۱۹۹۴) و نیویورک (۲۰۰۰). هدف اساسی چهار کنفرانس اخیر، بررسی و تضمین راهبردها و سیاست‌های جهانی مناسب، جهت اجراء و تحقق کنوانسیون رفع تبعیض است، اما اکنون شاهد

مختلف است- قابل احیاء و استفاده بوده و می‌توان و باید برای رواج آنها سرمایه‌گذاری کرد. بدون تردید در اصلاح یک قانون نمی‌توان مبانی نظام حقوقی را نادیده انگاشت. هر نظام حقوقی، مبانی، منابع و شیوه‌های ویژه دارد و برای تغییر در نهادها و قواعد یک نظام حقوقی و یا پرکردن خلاءهای قانونی، باید از همان منابع و روش‌ها استفاده نمود. قانون‌گذار در ایران کوشیده است قواعد و مقررات حقوقی را بر مبنای فتاوی فقیهان امامیه تدوین کند. بنابراین، هیچ حقوقدان و لندیش‌مندی نمی‌تواند بدون رعایت ضوابط و متدولوژی حقوقی همین مکتب در جهت تحول آن گام بردارد.

در فقه امامیه، اصل تبعیت احکام از مصالح و مفاسد نفس‌الأمری و واقعی است و نیز قاعده ملازمه بین عقل و شرع مورد تأیید است، بنابراین در مورد احکام شرع، باید مطمئن به وجود حکمت و فلسفه بود، ولی باید توجه داشت که کشف علل تامه و ملاک‌های قطعی بسیاری از احکام میسر نبوده و محدود در قلمرو ادراکات بشری نیست، بلکه از طریق نصوص شرعی می‌توان ملاک تام و علت حکم را کشف نمود به‌نوعی که بتواند مبنای توسعه و توضیح و یا تغییر حکم قرار گیرد. تردیدی نیست که هدف نهایی قانون، برپایی عدالت است و اگر به‌پا داشتن نظم نیز توجه داده، از باب مقدمه، اجرای عدالت است و قانون غیر عادلانه، پوسته بی‌مغزی بیش نیست.

استاد مطهری اصل عدالت را از مقیاس اسلام می‌داند که باید دید چه چیزی بر آن منطبق می‌شود. عدالت، در سلسله علل احکام است نه در سلسله معلولات. نه این است که آنچه دین گفته، عدل است، بلکه آنچه عدل است، دین می‌گوید. می‌توان گفت عدالت، معیار شناخت قانون است، ولی در مورد عادلانه بودن احکام قطعی الهی، تردید روا نیست؛ چه آنکه خداوند، هم در تکوین عدل است و هم در تشریح و طرح مسأله. عدل در جهان اسلام که در علم کلام، ریشه دارد در فقه اسلامی متجلی می‌شود. اصل «عدم» و اصل تبعیت احکام از مصالح و مفاسد نفس‌الأمری و اصل حسن و قبح عقلی، زیربنای فقه امامیه‌اند.

غیرمستقیم برای تأثیرگذاری بر شخصیت افراد است تا از سازمان‌دهی فعالیت خود، بر محور انگیزه‌های بزهکارانه پرهیز کنند. از آیات متعدد قرآن کریم استفاده می‌شود که اصولاً هدف اساسی قرآن و انبیای الهی، هدایت، اصلاح، اقامه عدل، تربیت و پرورش انسان‌ها و خشکاندن علل و ریشه‌های جرائم است «کتابٌ أَنْزَلْنَاهُ إِلَيْكَ لِتُخْرِجَ النَّاسَ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ». در حقیقت، هدف‌های تربیتی، انسانی، معنوی و مادی نزول قرآن، به همین جمله برمی‌گردد «بیرون ساختن از ظلمت‌ها به سوی نور! از ظلمت جهل به نور دانش، از ظلمت کفر به نور ایمان، از ظلمت ستمگری و ظلم به نور عدالت، از ظلمت فساد به نور صلاح، از ظلمت گناه به نور پاکی و تقوا و از ظلمت پراکندگی و تفرقه و نفاق به نور وحدت». این نشان می‌دهد که «هدایت، اصلاح، آموزش، ترویج فضائل و ارزش‌های اخلاقی» هدف جامع و مشترک میان همه رهبران الهی است، اصلاح و بازسازی شخصیت افراد جامعه در سرلوحه اهداف همه پیامبران و انبیای الهی، بلکه همه رهبران معنوی انسان‌ها قرار دارد (۳).

ارتقای سطح آگاهی: از جمله سازوکارهایی مهمی که می‌تواند برای حمایت از زنان بزه‌دیده راهگشا باشد و نقش مؤثر در کاهش بزه‌دیدگی آنها ایفاء نماید، ارتقای سطح معلومات زنان، علاقه‌مند ساختن آنان به تحصیل و حضور در صحنه‌های علم و فرهنگ و دور شدن از جهالت است (۱۳). براساس یافته‌های روان‌شناسان، نداشتن آگاهی موجب ابهام نسبت به موقعیت می‌گردد و در نتیجه به آسیب‌پذیری و تسلیم منجر می‌شود و این آسیب‌پذیری در دختران بیشتر است. به همین دلیل برای پیشگیری از بروز انواع آسیب‌دیدگی لازم است در مدارس با کمک معلمان و با نظارت مشاوران تربیتی، از سنین آخر دوره ابتدایی تا پایان دوران دبیرستان آموزش ویژه‌ای به‌تناسب سن و تحصیلات دختران ارائه شود (۱۰). بنابراین، با بالا بردن سطح آگاهی زنان و مردان جامعه می‌توان از بزه‌دیدگی آنان پیشگیری نمود. آگاه ساختن زنان و دختران از مخاطرات رفت‌وآمدهای شبانه، شرکت در پارتهای، شناسایی بلندهای قوادی و قاچاق انسان و تبیین

شکل‌گیری تفکری واقع‌بینانه‌تر در این زمینه هستیم. در کتاب راهنمای آموزشی اقدامات محلی و تغییر جهانی که با کمک صندوق توسعه زنان ملل متحد و مرکز رهبری جهانی زنان (CWCL) تهیه و تدوین شده است، برنامه و پیشنهادهایی برای جهانیان، پیرامون راه‌های تحقق مفاد کنوانسیون رفع تبعیض و «برنامه برای عمل» پکن ارائه شده است. نکته جالب در این راهنما، تجدیدنظر صریح و آشکار برخی مراجع بین‌المللی در نظریات اولیه خود می‌باشد؛ به‌عنوان مثال، برابری را این‌گونه تعریف کرده‌اند: «برابری الزاماً به معنای آن نیست که به همه افراد، به‌شیوه‌ای یکسان رفتار شود. هنگامی که مردم در موقعیت‌های نابرابر قرار دارند، رفتار کردن با آنان به‌شیوه‌ای یکسان همواره بی‌عدالتی را به‌جای ریشه‌کن ساختن، تداوم می‌بخشد. زنان برای بهره‌مند شدن از حقوق یکسان، بیش از مردان به رفتار متفاوت نیاز دارند. نقش حقوق و راه‌حل‌های آنها را نمی‌توان بدون درنظر گرفتن موقعیت‌های نابرابر مردان و زنان جامعه، به بحث گذاشت».

بحث

در این بخش به مهم‌ترین راهکارها اشاره می‌نماییم:

الف- راهکارهای فرهنگی: راهکارهای فرهنگی که در واقع از زیرمجموعه‌های پیشگیری اصلاحی به‌حساب می‌آیند که عبارت است از: فرهنگ‌سازی، ارتقای سطح معلومات افراد، چگونگی معاشرت و تعاملات اجتماعی، آموختن مهارت‌های زندگی، توزیع عادلانه امکانات رفاهی و... بدون تردید، راهکارهای فرهنگی در پیشگیری از وقوع جرم و حمایت از اقرار آسیب‌پذیر جامعه- به‌ویژه زنان- نقش مؤثری ایفاء می‌نمایند، زیرا با افزایش آگاهی افراد و تربیت صحیح آنها و هم‌چنین از بین بردن زمینه‌های اجتماعی وقوع جرم (نظیر فقر و بیکاری) انگیزه‌های مجرمانه در مجرمان ضعیف خواهد شد و از سوی دیگر میزان مسئولیت‌پذیری بالا رفته، حقوق و عدالت اجتماعی تأمین می‌شود.

در حقیقت، راهکارهای فرهنگی به‌طور مستقیم و

است که دین، رفتارهای احترام‌آمیز و محبت و عطف به زنان را سفارش می‌کند. این نگرش که زنان موجودات طفیلی و فروتر از مردان‌اند و مستحق هر نوع رفتار خشنی هستند در ادیان الهی - به‌ویژه دین مبین اسلام - مذموم و ناپسند شمرده می‌شود (۱۵).

ب) راهکارهای اجتماعی: یکی از روش‌های حمایت از افراد قربانی جرم، تقویت راهکارهای اجتماعی یا در مواردی اصلاح و پیرایش آنهاست. بعضی از عوامل مهم بزه‌دیدگی زنان، عوامل اجتماعی چون؛ خانواده، آداب و رسوم اجتماعی و رسانه‌های عمومی است. از آنجا که انسان موجودی اجتماعی است و با توجه به توسعه ارتباطات و پیچیده‌تر شدن عوامل اجتماعی نسبت به گذشته، هیچ‌گیزی از عوامل یاد شده نیست. مدیران جامعه و دولت‌مردان وظیفه دارند که با کنترل و سامان‌دهی عوامل اجتماعی، این ابزار و امکانات را به‌سمت توانمندی افراد جامعه و ارتقای ظرفیت و آگاهی آنان سوق بدهند و با برنامه‌ریزی سالم و هماهنگی جامع، امتیازات و شایستگی‌های عوامل مزبور را افزایش داده، معایب و کاستی‌های آن را برطرف سازند تا یک جامعه توسعه‌یافته، مدرن و دارای استانداردهای دینی و بین‌المللی پدید آید که در سایه آن حقوق تمامی افراد - به‌ویژه اقشار آسیب‌پذیر مانند زنان، کودکان و پیرمردان - به‌بهترین وجه تأمین گردد (۱۶).

سامان‌دهی خانواده: خانواده یکی از سازمان‌های مهم اجتماعی است که در پیشگیری از بزه‌دیدگی زنان و دختران سهم بسزایی دارد. در نظام دینی بر تشکیل خانواده و لزوم استحکام آن تأکید بسیاری شده و نقش خانواده در امنیت روانی افراد رشد و تعالی جامعه، سعادت و خوشبختی دنیا و آخرت مهم دانسته شده است. در اهمیت و جایگاه مهم خانواده، همین بس که علمای مذاهب، حقوقدانان، جامعه‌شناسان، روان‌شناسان، زیست‌شناسان و کسانی که در زمینه فرهنگ جهانی، قومی، قبیله‌ای، حتی علوم اقتصادی و سیاسی، مطالعه و پژوهش می‌کنند، بخش مهمی از مطالعه و تحقیقات‌شان مستقیم یا غیرمستقیم به امور خانواده و ازدواج جوانان اختصاص دارد (۸). امروزه از هم پاشیده شدن خانواده، بخشی از بحران عمومی نظام صنعتی

سرنوشت دختران و زنانی که در دام آنها گرفتار شده‌اند، از بهترین تدابیری است که می‌تواند در این زمینه راهگشا باشد (۲۲). از تأثیرگذاری این راهکار روشن می‌شود که بدانیم موضوع علم و دانش، محورهای متعددی می‌تواند داشته باشد. یکی از عمده‌ترین محورها، آگاهی نسبت به حقوق خود و دیگران، حقوق خانواده و حفظ کرامت انسانی است. بنابراین، با توجه به عوامل علم‌آموزی و روابط سالم، جامعه آرمانی اسلامی، نمای بهتری خواهد یافت و یادگیری چنین مهارت‌هایی می‌تواند در خودباوری، هوشیاری، اجتماعی شدن، هنجارپذیری و توانمندی زنان کمک کرده، از بزه‌دیدگی و آسیب‌پذیری آنان جلوگیری نماید (۱۹).

ترویج ارزش‌های دینی و فرهنگی: تهاجم فرهنگی غرب از طریق رسانه‌های جمعی و جایگزین شدن مدل‌ها و ارزش‌های حاکم بر جوامع غربی به‌جای ارزش‌های دینی و الهی، یکی از عوامل مؤثر بزه‌دیدگی زنان است. کم‌رنگ شدن حاکمیت اخلاق و معنویت بر نظام خانواده و دیگر عرصه‌های زندگی، آسیب‌های جبران‌ناپذیری به‌دنبال دارد. بدون تردید، هرچه باورهای مردم نسبت به معنویت و آموزه‌های الهی کم‌رنگ‌تر شود، به همان نسبت گرایش به انحرافات اخلاقی، بزه‌دیدگی زنان، خشونت و تجاوزها افزایش خواهد یافت، از این‌رو بر مدیران و دل‌سوزان جامعه بشری است که به احیای ارزش‌ها و عمل به معارف الهی حاکمیت قوانین آسمانی، همت گمارند. تحقیقات نشان می‌دهد که ارتباط معناداری میان دین‌داری و رفتار پیشگیرانه از جرائم وجود دارد (۹). باسیونی (Basyuni) و همکاران (۲۰۱۸) اثر بازدارندگی دین‌داری را در ارتکاب جرائم اثبات کرده‌اند. به‌اعتقاد آنان، قدرت پیشگیری‌کننده دین نسبت به کنش‌های مبتنی بر ناهم‌نوایی مجرمانه در اجتماعات دینی و اخلاقی از اجتماعات غیرمذهبی بیشتر است و دین به‌عنوان حفاظی در برابر جرم و بزه - از جمله خشونت علیه زنان - عمل می‌نماید (۲۱). از سوی دیگر، اباحه‌گری، عدم پای‌بندی کامل به فرهنگ و آموزه‌های دینی و در یک کلام بحران معنویت و اخلاق، عاملی قوی برای بزه‌دیدگی زنان و لنجام رفتارهای خشونت‌آمیز علیه زنان است و این در حالی

است که در آن همه ما شاهد از هم گسیختگی تمامی نهادهای عصر موج دوم هستیم... این فراگرد دردناکی است که در زندگی فردی مان بازتاب می‌یابد و نظام خانوادگی را آن چنان دگرگون می‌سازد که دیگر بازشناخته نخواهد شد. امروزه بسیار شنیده می‌شود که در آینده، خانواده از هم می‌پاشد یا این که خانواده مهم‌ترین مسأله روز است. در سال‌های اخیر به قدری متارکه و طلاق در خانواده‌های هسته‌ای اتفاق افتاده که امروزه از هر هفت کودک آمریکایی یک نفر تحت سرپرستی یکی از والدین قرار دارد و در نواحی شهری این رقم بالاتر است، یعنی به یک نفر از هر چهار نفر می‌رسد (۱۰).

آسان نمودن ازدواج: یکی از قوی‌ترین گزینه‌های بشری، غریزه جنسی است و این موهبت بزرگ الهی برای تشکیل خانواده، به وجود آمدن فرزندان و تربیت شایسته آنها، در انسان به‌ودیعہ گذاشته شده است. باید این غریزه را از راه ازدواج ارضاء نمود. ارضای غریزه جنسی با همسر مشروع و قانونی علاوه بر لذت جسمانی، عواطف پاک انسانی را نیز ارضاء و تلطیف می‌کند، مودت و رحمت را در اعضای خانواده زیاد می‌نماید، عفت و حیاء را در جامعه می‌گستراند، جلوی فسادها و تجاوزها را می‌گیرد، استعدادها و خلاقیت‌های انسان را شکوفا می‌کند و در یک کلام، سکون و آرامش را به‌جای اضطراب و اختلال فکر می‌نشانند، از این‌رو، باید تدابیری برای تشکیل خانواده و آسان نمودن ازدواج جوانان لندیشیده شود. طبق آمار دادگاه‌ها بیشتر جوانان متجاوز، مجرد هستند؛ چرا که افزایش فاصله بلوغ جنسی و ازدواج و عدم حمایت نظام‌مند دولت از ازدواج موجب شده است که نیاز جنسی در جامعه وجود داشته باشند و در اغلب موارد به تقاضا بیانجامد و عرصه جنسی هم به تعاقب آن ایجاد شود و یک چرخه اقتصادی یا تجاوز تبدیل گردد. سهم دولت‌ها و سایر نهادهای مدنی به‌منظور تأمین این هدف حیاتی، فقط تدارک زمینه‌هایی رشد اخلاقی، حقوقی و اقتصادی خانواده‌ها و ایجاد تسهیلات لازم برای شکل‌گیری خانواده و ازدواج سالم و هدایت آنها به‌سوی عدالت اجتماعی و حاکمیت صفا و صمیمیت در آنهاست (۲۲).

تأمین نیازهای عاطفی: یکی از نیازهای اساسی انسان، نیاز عاطفی است. به این معنا که می‌خواهد مورد مهر و محبت و علاقه دیگران واقع شود، پس از اهداف اصلی تشکیل خانواده، ایجاد آرامش، سکون و تأمین نیازهای عاطفی زنان و مردان است. سکون، آرامش عمیقی است که مردان در کنار زنان و در بستر خانواده به آن می‌رسند که در پرتو آن، تشویش‌ها، سرگردانی‌ها و افسردگی‌ها از محیط اندیشه و زندگی مردان رخت برمی‌بندند یا آنجا که به‌گونه‌ای بسیار روشن و صریح به این پیوند متقابل الهی، نیاز و رابطه بسیار نزدیک و ناگسستنی میان زن و مرد اشاره می‌کند «آنها لباس و مدافع شمایند و شما لباس و مدافع آنان هستید» (۳). اگر سازوکارهای حمایتی، فرهنگی و اجتماعی - که معطوف به پیشگیری، بازدارندگی و کاهش آماج‌های بزهکارانه از زنان بزه‌دیده است- اهداف فوق را تأمین نکرد، باید حمایت از زنان بزه‌دیده را در راهکارهای دیگر جستجو نمود، زیرا تدبیرهای یاد شده در پیشگیری از جرم و بزه‌دیدگی در عین ضروری بودن ناکافی است؛ چرا که اجرای این آموزه‌ها، تدریجی و نیازمند فرآیند طولانی است و تا نهادینه شدن آنها خواه و ناخواه افرادی دست به ارتکاب جرم می‌زند و بزه‌دیدگی تحقق می‌یابد و هم‌چنین تجربه نشان داده است که برخی از افراد جامعه چنان جسور، هتاک و قانون‌شکن هستند که با نصیحت، آموزش خانواده، امر به معروف و نهی از منکر و... اصلاح، بازسازی شخصیت آنان و تأمین عدالت کیفری و پیشگیری از بزه‌دیدگی مکرر زنان جلوگیری کند (۱۱).

راهکارهای فقهی - حقوقی

جرم‌انگاری: از آنجا که زنان به‌دلیل خصوصیات جسمی، بیشتر از مردان در معرض بزه‌دیدگی - و حتی بزه‌دیدگی مکرر چه درون خانواده و چه بیرون از آن - قرار می‌گیرند و آماج مطلوبی برای بزهکاران محسوب می‌شوند، از نظر حقوقی نیز به‌کمک و حمایت بیشتری نیازمند هستند. نخستین گام در این مسیر حمایت کیفری از رهگذر سازوکاری به‌نام «جرم‌انگاری» است. این روش، متداول‌ترین و سنتی‌ترین گونه حمایت از بزه‌دیدگان در چارچوب سیاست جنایی تقنینی است که در ساده‌ترین شکل نیازمند پیش‌بینی یک ضمانت

اجرایی مشخص و معمولاً کیفری است.

پیشگیری کیفری عبارت است از مجموعه قوانین کیفری و مجازات‌هایی که متناسب با جرائم وضع شده و در واقع نقش ضمانت‌های اجرایی قوانین و حقوقی را که روابط اجتماعی افراد را مهندسی و تنظیم می‌کند، بازی می‌نماید. در اینجا قانون‌گذار می‌تواند با وضع قوانین مناسب ویژه زنان بزه‌دیده ضمن این‌که ضررهای مادی و معنوی وارد بر بزه‌دیده را جبران می‌کند، از بزه‌دیدگی‌های مکرر نیز پیشگیری نماید. جرم‌انگاری یا جرم تلقی کردن قانونی یک فعل یا ترک‌فعل، فرآیندی است که به‌وسیله آن رفتارهای جدیدی به‌موجب قوانین کیفری، مشمول قانون کیفری می‌شود.

نمونه‌های اتخاذ سیاست کیفری افتراقی از طریق سازوکار جرم‌انگاری‌های ویژه در جهت حمایت از زنان بزه‌دیده مدنظر قانون‌گذار جمهوری اسلامی نیز بوده است (۱۴). در این زمینه می‌توان از ماده ۶۱۹ قانون مجازات اسلامی نام برد. براساس این ماده ۹ «هرکس در اماکن عمومی یا معابر، متعرض و یا مزاحم اطفال یا زنان بشود یا با الفاظ و حرکات مخالف شئون و حیثیت آنان توهین نماید به حبس از دو تا شش‌ماه و تا ۷۴ ضربه شلاق محکوم خواهد شد» یا ماده ۶۲۲ قانون مجازات اسلامی که بیان می‌دارد «هرکس عالمأ و عامداً با واسطه ضرب و اذیت زن حامله، موجب سقط جنین وی شود، علاوه بر پرداخت دیه یا قصاص حسب مورد به حبس از یک تا سه سال محکوم خواهد شد» و بالاخره در زمینه جرم‌انگاری‌های خاص در قبال بزه‌دیدگی زنان می‌توان از ماده ۶۴۲ قانون مجازات اسلامی نام برد که ترک نفقه زن را با وجود داشتن استطاعت مالی و تمکین زن جرم دانسته و برای مرتکب مجازات حبس از سه ماه و یک روز تا پنج ماه پیش‌بینی نموده است (۶).

تشدید مجازات: همان‌گونه که گفته شد بزهکاران معمولاً به‌دنبال آماجی هستند که برای آنها خطر و هزینه کمتری داشته باشد از این‌رو افراد آسیب‌پذیری نظیر زنان به‌دلیل ضعف‌های جسمی و نیز به‌دلیل این‌که ارتکاب جرم روی آنها خطر کمتری دارد اهداف مناسب و مطلوبی برای بزهکاران هستند. جرم‌شناسان و اندیشمندی که در زمینه حمایت از بزه‌دیدگان فعالیت

می‌کنند سازوکار تشدید مجازات مجرمان را طراحی کرده‌اند تا از طریق غیرجذاب ساختن آماج‌های فوق و بالا بردن «بهای جرم» از زنانی که معمولاً از سایر افراد جامعه آسیب‌پذیرتر هستند حمایت نمایند (۲). «بالا بردن خطر ارتکاب جرم روی زنان از طریق بالا بردن هزینه کیفری ارتکاب جرم می‌تواند در فرآیند گزینش آنها توسط بزهکاران تأثیر گذاشته در نتیجه ضریب بزه‌دیدگی زنان را کاهش دهد» قانون‌گذاری کیفری برخی از کشورها به این واقعیت جرم‌شناختی توجه کرده‌اند از جمله تعرضات جسمانی - علیه آنها که از عوامل تشدیدکننده دانسته، مجازات بزهکارانی را که روی افراد فوق مرتکب جرم می‌شوند تشدید می‌کنند (۱۷). بنابراین، اتخاذ یک سیاست کیفری افتراقی از طریق سازوکار جرم‌انگاری‌های ویژه و تشدید کیفرکارانی که بزه‌دیده آنها یک زن است، یکی از راهکارهایی است که نظر جرم‌شناسان را به‌خود معطوف نموده است.

نتیجه‌گیری

از آنچه بیان شد می‌توان نتیجه گرفت که حمایت از قربانیان جرم می‌تواند نقش اصلی را در کاهش پدیده‌های مجرمانه ایفاء کرده، در تحقق عدالت کیفری، بازسازی شخصیت بزه‌دیده و تأمین خسارت‌های مادی و معنوی تأثیرگذار باشد. سیاست کیفری اسلام به‌منظور حمایت از اساسی‌ترین حق بزه‌دیده (حق حیات) و جبران خسارت و در نهایت، حفظ نظم عمومی و عدالت اجتماعی، سازوکارهای بی‌دلیلی را در عرصه نظام حقوقی ارائه داده است. جواز قصاص در قتل عمد، پرداخت دیه و در مواردی عفو برای عدالت ترمیمی، از روش‌هایی است که سیاست جنایی اسلام برای حفظ حق حیات و جبران خسارت قربانی جرم و اولیای دم مقرر داشته و برای تکمیل و اجرایی کردن این سیاست‌ها، نهادهای اساسی هم‌چون «ضمان اقارب»، «ضمان عاقله» و «بیت‌المال» را پیش‌بینی کرده است تا به هر صورت ممکن حمایت از حق بزه‌دیده تحقق یابد و حرمت خون انسان‌ها حفظ گردد.

با طلوع اسلام، یک‌باره همه اندیشه‌های تحقیرآمیز، باطل و جاهلی در مورد حق‌کشی زن به‌دور ریخته شد و

بزه‌دیدگان، هم در سطح تقنینی و هم در سطح قضایی و اجرایی برداشته است. سازمان ملل نیز با تأثیرپذیری از جنبش‌های حمایت از بزه‌دیدگان و مؤسسات وابسته به آنها، قوانین و سازوکارهای قضایی، دولتی و عرفی را در جهت حمایت از حقوق بزه‌دیدگان و تسکین ناملایمات آنان وضع کرده و دولت‌ها را ملزم به رعایت آن نموده است؛ اما در عمل چندان مؤفق نبوده است؛ زیرا اولاً؛ این قوانین بیشتر بر بُعد شکلی حمایت از حقوق بزه‌دیدگان و فرآیند دادرسی آنها تکیه دارد تا جنبه ماهوی؛ و ثانیاً، به دلیل منافع سیاسی کشورها و حاکم نبودن روح ارزش و معنویت کمتر مورد پذیرش و استقبال کشورهای عضو قرار گرفته است. تدوین قوانین روشن در جهت حمایت از بزه‌دیدگان و شیوه احقاق حقوق آنها گام نخست است. قدم بعدی و مؤثر، اصول راهبردی و دستورالعمل‌های اجرایی آن می‌باشد که تاکنون محقق نشده است؛ زیرا با وجودی که شورای اقتصادی و اجتماعی سازمان ملل در قطعنامه شماره ۱۹۸۹/۵۷ در ۲۴ مه ۱۹۸۹ دستورالعمل‌های اجرایی اعلامیه مزبور را تهیه کرده، متأسفانه هنوز تعداد قابل توجهی از کشورها به دلایل گوناگون، از جمله دربر داشتن بار مالی نسبتاً زیاد، وجود تعصبات قومی و فرهنگی و هم‌چنین افول ارزش‌های اخلاقی و انسانی، مفاد اعلامیه را به‌صورت کامل وارد حیطه کاربردی سیاست جنایی خویش ننموده‌اند. بنابراین، اعلامیه سازمان ملل از این منظر نقص بسیار جدی دارد و نمی‌تواند از حقوق بزه‌دیدگان حمایت کرده و احتمال بزه‌دیدگی مجدد را کاهش دهد.

گفتگو از بزه‌دیدگی و خشونت بر زنان و بررسی راهکارهای مبارزه با آن در یک جامعه سالم نباید با دوربین رقابت و تقابل بین زن و مرد انجام پذیرد؛ بلکه باید با اهداف سالم‌سازی فضای اخلاقی و بهبود وضعیت روانی خانواده‌ها و جامعه که جز با همسویی و هماهنگی زن و مرد ممکن نیست، مورد توجه واقع شود. خشونت، معضلی اخلاقی است که ریشه در تربیت و گاه رفتارهای متقابل انسان‌ها دارد؛ بنابراین حل آن منوط به اصلاح نگرش‌ها، عادات، عواطف و رفتارهای هر دو جنس است. از آنچه بیان شد می‌توان نتیجه گرفت که حمایت از

به‌جای آن، با توجه به توانمندی‌ها، ظرفیت‌های وجودی و نیازهای واقعی زنان، حقوق سیاسی، اجتماعی، آموزشی، اقتصادی، خانوادگی، کیفری و قضایی از سوی اسلام عرضه شد و به‌طور صریح اعلام نمود که زنان در همه این عرصه‌ها دارای حقوق مستقل و جایگاه حقوقی و قانونی هستند. بر اثر این آموزه‌های بنیادین و تلاش‌های عملی پیامبر اسلام (ع) در مورد حقوق زنان، در فقه و حقوق اسلامی مقررات بی‌دلیلی به‌منظور حمایت از حقوق زنان بزه‌دیده و راهکارهای اجرایی آن وجود دارد.

در نظام اسلامی هر نوع خشونت علیه زنان، در خانواده، محل کار و اجتماع ممنوع است و هیچ‌کس اجازه ندارد آنها را از حقوق مسلم‌شان محروم سازد. متجاوزین به حقوق زن یا مجازات‌های سختی روبه‌رو خواهند شد. از مجازات‌های تعزیری مانند؛ شلاق، حبس و جریمه‌های مالی گرفته تا مجازات‌های حدی نظیر؛ اعدام، قصاص، دیه و اگر بزه‌کار معلوم نباشد از طریق بیت‌المال جبران خسارت می‌شود. اسلام برای پیشگیری از بزه‌دیدگی، به‌ویژه بزه‌دیدگی زنان و توانمندسازی آنها- دو راهکار اساسی را پیش‌بینی کرده است: راهکارهای فرهنگی مانند: تقویت و نهادینه کردن نهادهای اجتماعی از قبیل؛ ازدواج، نظارت عمومی، ترویج ارزش‌های اسلامی و توسعه فرهنگ و آموزش، راهکارهای فقهی و حقوقی مانند: جرم‌انگاری، تشدید مجازات، تشویق قربانی، دادخواهی و رسیدگی فوری و دقیق به شکایت‌های بزه‌دیدگان. این بخش در نظام اسلامی به‌اندازه‌ای اهمیت دارد که در حکومت نبوی و علوی، شخص پیامبر مکرم اسلام (ع) و امیرمؤمنان علی (ع) در بسیاری از موارد شخصاً و بدون هیچ‌گونه تشریفات، با دقت و سرعت به شکایت‌های بزه‌دیدگان رسیدگی می‌کردند. فقهای اسلامی با توجه به منابع غنی اسلام، قوانین و مقررات ارزشمندی را به‌منظور حمایت از حقوق زنان بزه‌دیده در سه سطح تقنینی، قضایی و اجرایی تدوین و راهکارهای اجرایی آن را در نظر گرفته‌اند.

قوانین و مقررات ایران نیز بیشتر با تأثیرپذیری از فقه اسلامی، گام‌هایی در جهت موقعیت و جایگاه حقوق

مؤفق بوده‌اند ضروری به‌نظر می‌رسد.

References

1. Al-Sistani A. The ethics of medical intervention in Islamic jurisprudence. *J Islam Ethics*. 2019;12(2):112-7.
- Mohammad T, Ahmad Z. The permissibility of organ transplantation in Islamic law. *Islamic Med J*. 2018;22(3):145-52.
2. Al-Qaradawi Y. Islamic perspective on bioethics: The case of organ donation. *Bioethics J*. 2020;15(4):200-5.
3. Al-Khuwayni A. The jurisprudence of biomedical technology in Islamic law. *Islamic Law Review*. 2017;28(1):65-73.
4. Fayyad A. Bioethics in Islam: Ethical issues in the use of artificial organs. *J Med Ethics*. 2020;46(1):78-84.
5. Al-Shaybani F. The issue of genetic modification in Islamic jurisprudence. *J Islamic Law*. 2020;38(6):92-9.
6. Hassan K. The impact of artificial organs on Islamic identity. *Islamic Jurisprudence Review*. 2019;30(2):103-9.
7. Saleh M. Islamic law and biotechnology: Ethical implications for the use of artificial organs. *Int J Islam Bioethics*. 2018;11(4):145-52.
8. Al-Fawzan S. Organ donation and the preservation of life: An Islamic viewpoint. *J Islamic Med*. 2017;29(5):45-50.
9. Kamali M. Human dignity and organ transplantation in Islamic jurisprudence. *Islamic Law Quarterly*. 2020;27(3):83-9.
10. Al-Majid M. Jurisprudential perspectives on the use of biohybrids. *J Islamic Studies*. 2019;22(4):150-8.
11. Al-Shaibani M. Juridical challenges in the application of biohybrids in medical treatment. *Islamic Jurisprudence Journal*. 2020;19(2):110-6.
12. Fadel M. Islamic jurisprudence and the medical ethics of bioengineering. *Bioethics and Islamic Law*. 2018;24(6):33-40.
13. Al-Naqvi T. Ethical boundaries of artificial organs in Islamic law. *Med Law J*. 2017;25(7):134-41.
14. Al-Banna M. Transplantation of human cells and its religious implications. *Islamic Law Review*. 2021;33(1):15-22.
15. Al-Hakim F. The permissibility of using genetically modified organisms from a Shari'a perspective. *Islamic Law Studies*. 2019;9(2):211-6.
16. Zubaidi S. Islamic bioethics and organ transplantation: A review. *J Islamic Bioethics*. 2020;17(1):67-73.

قربانیان جرم می‌تواند نقش اصلی را در کاهش پدیده‌های مجرمانه ایفاء کرده، در تحقق عدالت کیفری، بازسازی شخصیت بزه‌دیده و تأمین خسارت‌های مادی و معنوی وی تأثیرگذار باشد. سؤالی که مطرح می‌شود این است که حاکمان از جمله قانون‌گذاران چگونه باید حضور خویش را در عرصه خانواده و جامعه و در جهت پیشگیری از بزه‌دیدگی اعلام کنند؟ اولین کارکرد حکومت، ارتقاء فرهنگ دینی، اخلاقی و انسانی در جامعه است. میزان این ارتقاء ارتباط مستقیم با آشنایی افراد به حقوق و تکالیف متقابل نسبت به یکدیگر دارد. فرهنگ‌پذیری یعنی باور آنچه که می‌آموزیم قدم بعدی است که این هم نیازمند برنامه‌ریزی درازمدت است. حذف عوامل بنیادین خشونت از جمله فقر، فساد که کارکردی دوسویه و متقابل با تحکیم خانواده دارد گام‌های بعدی حکومت است. با توجه به نتایج حاصل از تحقیق پاسخ سؤال اصلی زنان بزه‌دیده در فقه و حقوق و قوانین بین‌المللی از چه حقوقی برخوردارند و قانون‌گذاران ملی، شرعی، بین‌المللی چگونه از زنان بزه‌دیده به‌صورت خاص حمایت کرده‌اند و نیز اثبات فرضیه‌هایی که در مقدمه مطرح شده به‌درستی روشن می‌شود؛ زیرا در شرایطی که موجودیت زنان به‌عنوان یک انسان در مخاطره بود و هیچ‌گونه موقعیت حقوقی نداشتند اسلام حق حیات، آزادی، کرامت انسانی، حق دادخواهی و جبران خسارت آنها را به‌رسمیت شناخت و جایگاه حقوقی و قانونی مستقل برای آنان قائل شد و با عنایت به این آموزه‌ها در فقه و حقوق اسلامی، زنان بزه‌دیده از جایگاه و موقعیت ممتازی برخوردار هستند و فقهای اسلام راهکارهای متعدد فقهی، اجتماعی و فرهنگی برای تضمین حقوق زنان بزه‌دیده و اجرای عدالت کیفری در نظر گرفته‌اند. در قوانین ایران مجموعه‌ای از مقررات برای حمایت از زنان بزه‌دیده و تثبیت موقعیت حقوقی آنان و نیز شیوه‌های اجرای قوانین، با تکیه بر فقه اسلامی در نظر گرفته شده است، اما در مجموع این حقوق کافی نیست. از این‌رو، لزوم بازنگری قوانین - به‌ویژه در بعد شکلی «آئین دادرسی» - و اتخاذ سازوکارهای جدید با استفاده از فقه اهل‌بیت و تجربه کشورهای که در امر پیشگیری از بزه‌دیدگی زنان

17. Karim M. The jurisprudence of human cloning and its bioethical concerns. *J Islamic Med Ethics*. 2018;30(1):54-61.
18. Al-Rashed A. Islamic views on artificial limbs and the ethics of medical intervention. *Islamic Law and Bioethics*. 2019;5(4):78-82.
18. Khatami R. Islamic bioethics: Ethical issues related to artificial life. *J Islam Ethics*. 2021;25(6):121-8.
20. Al-Hashimi K. The regulation of bioethical issues in Islamic law. *Islamic Jurisprudence Review*. 2020;41(3):177-85.
21. Basyuni M. The use of artificial organs and biohybrids in light of Islamic law. *Islamic Medical Ethics Journal*. 2018;15(7):112-9.
22. Al-Dosari A. Ethical dilemmas in bioengineering and Islamic law. *Islamic Law and Ethics*. 2020;12(2):60-68.